

MIGRATIE INFO

NUMMER 3 12e JAARGANG SEPTEMBER 2007

GENDER EN MIGRATIE

Bijna de helft van de ongeveer
200 miljoen migranten wereldwijd
bestaat uit vrouwen

Migratie Info is een uitgave van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) Nederland en bevat nieuws en achtergrondinformatie over migratievraagstukken rond drie thema's: terugkeer, vestiging en migratie & ontwikkeling. Het blad verschijnt één keer per kwartaal en wordt toegestuurd aan relaties van IOM en aan overige geïnteresseerden. Migratie Info wordt mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Het onderwerp migratie wordt vanuit diverse invalshoeken belicht. Bijna de helft van de ongeveer 200 miljoen migranten wereldwijd bestaat uit vrouwen. Aan bod komen onder meer: terugkeerprogramma's, gezinshereniging, uitgenodigde vluchtelingen, procedures, overheidsbeleid, achtergronden, praktijkervaringen en (internationale) ontwikkelingen.

OM Nederland

Postadres
Postbus 10796
2501 HT Den Haag
T 070 - 31 81 500
Telefax: 070 - 33 85 454

IOM-kantoren

IOM-kantoor Noord
Postbus 1002
8001 BA Zwolle
T 0900 - 74 64 466
(€ 0,05 p/m)

IOM-kantoor Zuid
Brede Haven 25
5211 TL Den Bosch
T 0900 - 74 64 466
(€ 0,05 p/m)

IOM-kantoor West
Sluisstraat 65
1075 TD Amsterdam
T 0900 - 74 64 466
(€ 0,05 p/m)

IOM afdeling Logistieke
Unit
Vertrekpassage West
Transportstraat 267
1118 AW Schiphol

GENDER & MIGRATIE

Bijna de helft van de ongeveer 200 miljoen migranten wereldwijd bestaat uit vrouwen. Inmiddels is duidelijk dat in de internationale migratie mannen en vrouwen verschillen in hun besluitvorming, migratiegedrag, kansen en participatie in bestemmingslanden. Hoewel de aandacht voor migratie van vrouwen toeneemt, zijn genderspecifieke aspecten nog onvoldoende terug te vinden in migratiebeleid.

In deze uitgave van Migratie Info staat daarom het thema 'Gender & Migratie' centraal. In vier interviews geven deskundigen hun visie op het onderwerp. Deze worden afgewisseld met achtergrondartikelen en IOM-berichten. Migratie Info verschijnt voortaan in een vormgeving die aansluit bij de nieuwe huisstijl (zie ook pagina 9).

INHOUDSOPGAVE

pagina 2

Adjunct directeur-generaal IOM Ndioro Ndiaye:

“Vrouwen zijn dragers van verandering en ontwikkeling”

pagina 5

Ontmoeting staatssecretaris Albayrak en directeur-generaal IOM Mr. Brunson McKinley

pagina 6

Prof. dr. Halleh Ghorashi

“Uitsluiting belemmert integratie en culturele diversiteit”

pagina 9

Kort nieuws

pagina 10

Gender Focal Point IOM Nederland

pagina 11

IOM en mensenhandel

pagina 12

Vijfde rapportage Nationaal Rapporteur Mensenhandel

pagina 15

Vrouwen en migratie, de praktijk van IOM-districtsmedewerkers

pagina 18

Conferentie 'migrerende vrouwen in de multiculturele samenleving'

pagina 19

Resolutie VN Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid

pagina 20

IOM-publicaties

Adjunct directeur-generaal IOM Ndioro Ndiaye

VROUWEN ZIJN DRAGERS VAN VERANDERING EN ONTWIKKELING

“Vrouwen staan absoluut bekend als de dragers van verandering en ontwikkeling, maar ze moeten daar wel toe in staat worden gesteld.” Dit stelt mevrouw Ndioro Ndiaye, adjunct directeur-generaal van IOM Internationaal in Genève. “Als je dit gegeven plaatst in het kader van migratie en de vaak

armoedige en kwetsbare situatie van vrouwen, dan begrijp je het dilemma van vrouwelijke migranten. Ze moeten een beslissing nemen die van invloed is op de rest van hun leven. Daarom moeten ze toegang hebben tot de juiste informatie en ondersteunende netwerken. Als dat lukt,

als zij hun onafhankelijkheid verwerven en genieten van een noemenswaardige status, zijn ze inspirerende voorbeelden voor volgende generaties. Ze dragen bij aan de economische en sociale ontwikkeling van zowel ontvangende als herkomstlanden. Krijgen ze die toegang niet, dan zijn de vrouwen hoogst waarschijnlijk genoodzaakt te kiezen voor de weg van illegale migratie met de kwetsbaarheid van dien.”

De redactie sprak met Ndioro Ndiaye over migrerende vrouwen, hun drijfveren, hun kwetsbaarheid en de effecten van hun migratie op de ontwikkeling in zowel herkomst- als bestemmingsland.

Op zich is het feit dat vrouwen zelfstandig migreren niet nieuw. Al in de jaren zestig van de vorige eeuw maakten vrouwen bijna 47% uit van het totaal aantal migranten, vertelt Ndiaye. “Daarbij moet je bedenken dat bij registraties amper onderscheid werd gemaakt in sekse. Iedereen werd als ‘werker’ aangemerkt, waarbij menigeeen vanzelfsprekend veronderstelde dat het om mannen zou gaan.” Sindsdien is het percentage vrouwelijke migranten gestegen tot 49%. Veel migranten uit zuidoost Azië, de Pacific, Centraal Europa en Latijns Amerika die naar noordelijke bestemmingslanden gaan zijn vrouwen.

“Migrantenvrouwen zijn een bemoedigend model voor volgende generaties.”

Voor een betere toekomst

“Vrouwen kiezen voor onafhankelijke migratie om dezelfde redenen als mannen dat doen: ze zoeken een betere toekomst voor zichzelf en hun families”, aldus Ndiaye. Op de vraag naar bepaalde kenmerken van deze vrouwen vertelt ze: “Uit onderzoek blijkt dat het besluit van vrouwen om te migreren meestal een individueel besluit is en niet zozeer een besluit van het gehele gezin. De meeste migrantenvrouwen zijn hoofd van het gezin en zorgen voor de financiën van de familie. Een groot deel van hen is hoger opgeleid.”

Of die betere toekomst wordt bereikt is lang niet altijd zeker. “Het zijn sterke vrouwen, ze willen werken, maar het ontbreken van gendergericht migratie- en integratiebeleid maakt het gehele migratieproces inclusief het integratieproces in het gastland moeilijker voor vrouwen. Daarom is het zo belangrijk om aandacht te besteden aan migratie door vrouwen. Want wat gebeurt er nu? Door het restrictieve migratiebeleid in de traditionele ontvangende landen, wenden steeds meer migranten uit Sub Sahara Afrika, maar ook uit het Midden-Oosten en Aziatische landen zich tot mensenhandelaren en illegale netwerken om Europa of de Verenigde Staten te bereiken. Onder hen bevinden zich steeds meer vrouwen en zij zijn kwetsbaarder voor psychisch en seksueel misbruik en uitbuiting dan mannen.”

Wat haar verder opvalt is dat migrerende vrouwen en mannen terechtkomen in een seksueel gescheiden arbeidsmarkt in de ontvangende landen. “Mannen en vrouwen

worden opgenomen in verschillende sectoren van de arbeidsmarkt en hebben daardoor zeer uiteenlopende ervaringen. Mannen krijgen voornamelijk werk in de bouwsector, terwijl vrouwen terechtkomen in de dienstverlening zoals huishoudelijk werk, verpleging, horeca of bij lopendebandwerk in arbeidsintensieve fabrieken. Werk met een relatief lage status dus en met beperkte mogelijkheden voor sociaal-economische mobiliteit. Zeker als vrouwen in een illegale situatie verkeren zijn ze uitermate kwetsbaar voor uitbuiting, slechte arbeidsomstandigheden, vreemdelingenhaat, discriminatie en soms zelfs gedwongen arbeid en slavernij.” Gelukkig wordt er enige vooruitgang geboekt. “Sommige overheden beseffen de voordelen van migratie voor de ontwikkeling van zowel de landen van herkomst als bestemmingslanden. In dat kader heeft de High Level Dialogue in New York in 2005 en, nog belangrijker, de International Global Forum on Migration and Development in Brussel afgelopen zomer, overheden gestimuleerd om migratie dusdanig te beheersen dat het profijtelijk is voor alle partijen. Dat is een vooruitgang, maar tegelijkertijd zie ik dat het thema gender nog steeds als minder belangrijk wordt gezien.”

IOM voorlichting en ondersteuning

IOM kan in alle fasen van de migratie, van besluitvorming tot integratie en wellicht terugkeer, een voorlichtende en ondersteunende rol vervullen. In het algemeen betreft IOM in zijn programma's en internationale debatten over migratie het aspect gender. “Het vraagt echter lange-

termijninspanningen om alle achtergrondinformatie te scheiden qua leeftijd en sekse, zodat we de specifieke behoeften en zorgen van migrantenvrouwen en -mannen, -meisjes en -jongens beter kunnen identificeren en benaderen.”

Specifiek voor vrouwen spant IOM zich in met gerichte informatiecampagnes om te voorkomen dat vrouwen terechtkomen in illegale netwerken en slachtoffer worden van mensenhandel. Door de migranteninformatiecentra en in samenwerking met ngo's (niet gouvernementele organisaties) in zendende landen, voorziet IOM de migranten voor hun vertrek van informatie over de arbeidsmarkt in het bestemmingsland en zijn er taal- en culturele-oriëntatiecursussen. Samen met bestemmingslanden werkt IOM aan de verbetering van leef- en werk-omstandigheden van migranten en bekendmaking van hun rechten.

Ook bevordert IOM de rol van migrantenvrouwen in de ontwikkeling van hun land van herkomst. Dit gebeurt door de mogelijkheid van tijdelijke terugkeer in het kader van MIDA (Migration for Development in Africa). Het MIDA Ghana Gezondheidszorgproject van IOM Nederland bijvoorbeeld zorgt enerzijds voor tijdelijke uitzending naar Ghana van Ghanese en andere Afrikaanse migranten in de EU. Op die manier kunnen ze hun kennis, vaardigheden en ervaringen overbrengen. Anderzijds krijgen artsen en verpleegkundigen uit Ghana de mogelijkheid om in Nederlandse ziekenhuizen een gespecialiseerde training te volgen.

“Tot nu toe zijn Afrikaanse vrouwen en vrouwelijke migranten in de meeste

Ndioro Ndiaye (1946) is geboren in Bignona, Senegal. Na haar middelbareschoolopleiding in Frankrijk volgde ze enkele medische studies in Dakar, Bordeaux en Parijs. Ze werd hoofd van het Department of Odontology and Stomatology aan de Cheikh Anta Diop Universiteit van Dakar.

In 1988 werd zij minister voor Sociale Ontwikkeling. Namens de Senegalese regering coördineerde zij humanitaire activiteiten gedurende de crisis tussen Senegal en Mauretanië in 1989. Van 1990 tot 1995 was Ndiaye minister voor Vrouwen, Kinderen en

gezinszaken en droeg ze bij aan verbetering van het onderwijs.

In 1990 nam Ndioro Ndiaye op uitnodiging van UNICEF deel aan de voorbereidingen voor de Wereldtop voor kinderen. Ook leverde ze een belangrijke bijdrage aan de wereldtop over de Economische verbetering van plattelandsvrouwen in Geneve in 1992. Ze leidde de Senegalese delegatie naar de International Conference on Population and Development (ICPD) in Cairo in 1994. Als voorzitter van de Regionale Conferentie van Afrikaanse vrouwen, was ze één van de

stimulerende krachten in de vierde UN-Conferentie over Vrouwen in Beijing in 1995.

In 1999 werd Ndioro Ndiaye benoemd tot adjunct directeur generaal bij IOM. Sindsdien is zij onder andere verantwoordelijk voor de Working Group on Gender Issues (WGGI) die belast is met het formuleren en evalueren van genderbeleid en programma's.

internationale statistieken over diaspora onzichtbaar. IOM wil de vrouwelijke migranten zichtbaar maken en bevorderen dat zij hun rol als leiders in de sociale en economische ontwikkeling van hun land van herkomst kunnen vervullen." Om tijdelijke terugkeer mogelijk te maken werkt IOM aan een databank van hoog opgeleide en gekwalificeerde Afrikaanse diaspora in Europa, de Verenigde Staten en Canada.

“Het ontbreekt aan gendergericht migratie- en integratiebeleid.”

Slachtoffers mensenhandel

Ndiaye bevestigt dat voornamelijk vrouwen als slachtoffer van mensenhandel bekend zijn. “Maar als we dit onderwerp serieus willen benaderen, moeten we het aspect gender betrekken bij alle activiteiten gericht op het bestrijden van mensenhandel, in de wetenschap dat handel zowel mannen als vrouwen betreft.”

Preventie van mensenhandel is alleen mogelijk als iets wordt gedaan aan de ‘vraagkant’. Daar ligt een belangrijke oorzaak van mensenhandel. Evenzo belangrijke redenen om te migreren zijn armoede, gebrek aan onderwijs en kansen op werk, discriminatie en schadelijk traditionele praktijken. Verder is onderzoek nodig om mensenhandel te bestrijden. IOM ondersteunt overheden in de capaciteitsversterking bij het identificeren en beschermen van slachtoffers en het vervolgen van handelaren. “Kernelement is

dat assistentie van slachtoffers holistisch moet zijn en moet voorzien in opvang, fysieke en psychische gezondheidszorg, rechtshulp, vrijwillige terugkeer en re-integratie.”

Ontwikkeling en voorbeeldfuncties

Trots schetst Ndiaye de effecten van migratie door vrouwen. Ervaringen van migranten-vrouwen laten zien dat, als zij hun onafhankelijkheid verwerven en genieten van een noemenswaardige status, ze een bemoedigend model zijn voor volgende generaties. “Ze zijn van belang voor de verbetering van gezondheidszorg en onderwijs. Ze manifesteren zich als investeerder met lokale partners om banen te creëren en allerlei initiatieven en projecten te stimuleren. Deze vrouwen dragen bij aan de economische en sociale ontwikkeling van zowel ontvangende als herkomstlanden.”

Met het oog op de eigen ontwikkeling is het ontmoeten van andere ideeën, normen, waarden en visies op bijvoorbeeld gezinsverantwoordelijkheid en politieke participatie van grote waarde. “Deze nieuwe ervaringen hebben grote impact op het bestuur van het herkomstland als migranten terugkeren. Het moet voor hen in ieder geval mogelijk zijn om tijdelijk terug te keren zonder de verblijfs-status in het bestemmingsland te verliezen. Vrouwelijke migranten hebben kennis, vaardigheden en competenties die gebruikt kunnen worden om het tekort aan specifieke arbeidskrachten in het herkomstland te compenseren. Als fysieke terugkeer niet mogelijk is, dan zijn er voldoende mogelijkheden via ict om on-line samen te werken in

sectoren als onderwijs, bedrijfsleven en administratieve beroepen.”

Tot slot de vraag naar de eigen ontwikkeling en ervaringen van Ndioro Ndiaye. Ze vertelt hoe zwaar en intensief ze het ervaren heeft om in Afrika, maar ook elders, vrouwelijk leiderschap te bereiken en te realiseren. “Je moet dagelijks vechten tegen vooroordelen. Ik denk dat mijn kracht uit mijn educatie komt. Ik groeide op in een omgeving waar competitie regel was en waar alleen de besten konden winnen. Mijn universitaire achtergrond en mijn verschillende netwerken hielpen me om al op vrij jonge leeftijd leidinggevende posities te bereiken.”

Het gevecht tegen vooroordelen als vrouw en als Afrikaanse was op internationaal niveau minstens zo moeilijk, zo niet zwaarder. “Ik ontmoette evenzovele vooroordelen en discriminatie. Het zijn veel obstakels voor iemand die een verschil wil maken en verandering wil bereiken in internationale organisaties.” Het bracht en brengt haar niet uit balans. “Nog steeds ben ik zeer vastberaden om vrouwen meer zichtbaar te maken en achting te geven, gezien hun vaardigheden en mogelijkheden om dingen te laten gebeuren. Ik ben ervan overtuigd dat veel vrouwen en Afrikanen staan voor dezelfde strijd voor verandering. Als Afrikaanse vrouw en migrant zal ik meewerken om alle vrouwen op een veilig manier te laten migreren omdat, ervan uitgaand dat het een vrijwillig initiatief is, migratie een zeer verrijkende en bevredigende ervaring kan zijn!”

—

Staatssecretaris Albayrak ontmoet directeur-generaal IOM Brunson McKinley

MEER AANDACHT VOOR REÏNTEGRATIE NA TERUGKEER

Staatssecretaris Nebahat Albayrak en directeur-generaal IOM Brunson McKinley

Op 14 september jl. vond een ontmoeting plaats tussen de Nederlandse staatssecretaris mevrouw mr. Nebahat Albayrak en directeur-generaal van IOM, mr. Brunson McKinley. Het was een zeer goede discussie over de samenwerking tussen de Nederlandse overheid en IOM, concludeert McKinley. Het gesprek was een vervolg op de eerdere kennismaking bij IOM in Genève. Gesproken is over terugkeer en vooral van illegale vreemdelingen uit Nederland enerzijds en de gevolgen van de groeiende wereldwijde migratie anderzijds. "We willen de samenwerking zodanig inzetten dat migratie profijt oplevert voor alle betrokken

partijen, zowel in herkomst- als bestemmingslanden. We zien daarbij mogelijkheden als circulaire migratie en arbeidsmigratie waarvan Nederland aan de ene kant en herkomstland aan de andere kant profijt van kunnen hebben", vertelt Albayrak. Op de vraag of het Nederlandse migratiebeleid bijdraagt aan 'benefit for all', antwoordt McKinley: "Absoluut. Mijns inziens is Nederland één van de leidende landen op het gebied van migratiemanagement. Nederland heeft veel programma's en projecten, en werkt daarin goed samen met IOM." IOM vervult een belangrijke rol voor de Nederlandse overheid. Naast advisering ligt

dat vooral in de praktische samenwerking. Albayrak: "Die samenwerking heeft inmiddels op vele manieren zijn waarde bewezen. Belangrijk aandachtspunt is de reïntegratie van mensen die terugkeren naar het herkomstland. We moeten creatief zoeken naar mogelijkheden om naast terugkeerondersteuning ook ondersteuning te bieden nadat mensen zijn teruggekeerd. De terugkeer moet duurzaam zijn. Mensen moeten daadwerkelijk kunnen bouwen aan een toekomst in hun herkomstland. Samen met het ministerie van Buitenlandse Zaken werken we aan kleinschalige reïntegratieprogramma's. Daarbij is de bijdrage van IOM heel belangrijk." Hetgeen aldus McKinley mede mogelijk is dankzij de IOM-missies in tal van landen in de wereld.

De samenwerking krijgt het komende jaar verder vorm. De staatssecretaris hoopt aanwezig te zijn bij de komende Counselmeeting van IOM eind november. Verder wijst McKinley op de tweede 'Global Forum on Migration and Development' in Manilla in 2008. In dit kader werken regeringsvertegenwoordigers aan processen om de positieve effecten van migratie op ontwikkeling te versterken. McKinley: "Dat wordt een belangrijke stap op het gebied van de internationale migratie, zowel wat betreft beleid als uitvoering. Nederland is daarin erg geïnteresseerd en wil graag een rol spelen. De IOM-missie in Nederland kan de Nederlandse overheid daarin ondersteunen."

—

Prof. dr. Halleh Ghorashi

UITSLUITING BELEMMERT INTEGRATIE EN CULTURELE DIVERSITEIT

Halleh Ghorashi is bijzonder hoogleraar Management van Diversiteit en Integratie aan de afdeling Cultuur, Management en Organisatie van de Vrije Universiteit in Amsterdam. In 2001 promoveerde Ghorashi op haar onderzoek naar de identiteitsvorming van vrouwen die als politiek vluchteling uit Iran naar Nederland en de Verenigde Staten waren gegaan. “Ik onderzocht de invloed van de context c.q. de nieuwe samenleving op hun identiteitsvorming en op hun kijk op het heden, hun verleden en hun toekomst. Wat bleek? Ondanks wat ze bereikt hadden, ondanks de enorme drijfveren en idealen, kregen ze in Nederland te maken met een proces van uitsluiting. Voortdurend ondervonden ze dat ze er in Nederland nooit bij zouden horen!”

De uitsluiting betekent verlies van talent, leidt tot verzet en maakt duidelijk dat een migrant of vluchteling nooit Nederlander zal worden. Ghorashi vervolgt: “Elke migrant krijgt voortdurend de vraag ‘Waar kom je vandaan en wanneer ga je terug?’ Zelfs in complimenten zit een aspect van uitsluiting. Want wat moet je met een opmerking als ‘Wat spreek je goed Nederlands, hoe lang ben je hier? Wat, tien jaar? Oh wat goed, want ik ken anderen die hier al tien jaar wonen en amper Nederlands spreken’. Het is op zich goed bedoeld, maar het effect is dat je een uitzondering bent op de norm dat migranten het zo slecht doen.”

De Iranese vrouwen konden daardoor geen emotionele verbondenheid met Nederland ontwikkelen. “Daardoor gingen ze op zoek naar hun ‘oorspronkelijke’ thuis en ontwikkelden ze een gevoel van nationalisme. Terwijl ze politiek vluchteling waren en als marxisten geloofden in de internationale

leuze 'de wereld als thuis'!"

Voor de vrouwen die zich in de Verenigde Staten vestigden verliep de integratie geheel anders. "De VS werd hun thuis. Mensen konden er zowel Iraans als Amerikaans zijn. Ze kwamen in een samenleving die hen welkom heette en daardoor voelden ze zich veilig."

Ghorashi onderstreept hoe belangrijk het is of een migrant of vluchteling welkom is in het nieuwe land. "Een thuisgevoel is van grote invloed op hoe mensen zich ontwikkelen en presenteren in een nieuwe context. Mensen die beweren dat vooral de eigen culturele bagage van migranten bepalend is voor hun presentatie en ontwikkeling vergissen zich. Cultuur is belangrijk, maar hoe met de culturele achtergrond wordt omgegaan wordt juist bepaald door de contextuele factoren. Als mensen zich verzetten in termen van cultuur of religie moet je je verdiepen in de maatschappelijke processen die vooraf zijn gegaan aan dat verzet, namelijk uitsluiting of gebrek aan erkenning."

Internationale netwerken versus ontwikkelingssamenwerking?

Uitsluiting wordt ook zichtbaar in de wijze waarop Nederland omgaat met de diasporagroepen en hun netwerken. Ghorashi betreft daarbij de lastige situatie waarin ontwikkelingssamenwerking zich bevindt. Oude antwoorden zijn niet meer afdoende, nieuwe antwoorden zijn er nog niet. "We leven in een wereld met transnationale netwerken. Daardoor werken oude antwoorden niet meer. Je kunt niet een club Nederlanders

naar Iran sturen voor ontwikkelingshulp.

Er zijn zoveel nieuwe vormen van connecties en machtsverhoudingen."

Juist de diverse diasporagroepen en hun netwerken kunnen volgens Ghorashi essentiële antwoorden geven op de vragen van deze tijd. De diasporagroepen hebben immers linken in zowel landen van herkomst als in Nederland en andere bestemmingslanden. "Iraniërs in de VS voelen zich Amerikaans én voelen zich verbonden met hun verleden in Iran. Ze spannen zich in voor hun land. Als vluchtelingen willen ze iets teruggeven aan hun land, zodat ze niet voor niets zijn weggegaan. Dat niet alleen, ze willen ook als ondernemer aanzien hebben en doen mee aan goede doelen via aan fundraising. Iraniërs over de hele wereld zijn er bij betrokken. Het zijn nationaal overstijgende netwerken met enorm veel kracht en macht!"

Daarbij spelen vooral vrouwen een grote rol als verbinders en organisatoren. "Veel vrouwen zijn actief in transnationale netwerken. Ze zijn goed in strategie en de dagelijkse uitvoering. In de VS zijn het voornamelijk vrouwen die de fundraising organiseren, ze zijn de drijfveren van de organisatie."

De vraag is of die kracht voldoende onderkend en benut wordt. Niet altijd, zo blijkt. "Soms wordt het als bedreigend gezien, ik zie dat in sommige herkomstlanden maar ook bij organisaties voor ontwikkelingssamenwerking. De autoriteiten in Iran zijn erg wantrouwend en zien geld van een ngo (niet gouvernementele organisatie)

(1) Onderzoek Mama Cash

Migrantenvrouwen belangrijke spelers in ontwikkelingssamenwerking én vrouwenrechten in thuisland Mama Cash, het internationale vrouwenfonds dat zich wereldwijd inzet voor vrouwenrechten, heeft onderzoek gedaan naar de filantropische activiteiten van migrantenvrouwen in vijf Europese landen (Italië, het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Duitsland en Frankrijk).

De belangrijkste conclusie van het onderzoek is dat migrantenvrouwen naast het sturen van geld, ook hun tijd, expertise en netwerken inzetten voor het verbeteren van de positie van vrouwen in hun thuisland. Op deze manier leveren zij een belangrijke bijdrage aan positieve maatschappelijke ontwikkelingen in hun land van herkomst.

Bron: www.mamacash.nl

snel als afkomstig van de CIA om invloed te hebben op het land."

Aan Nederlandse kant zou er meer aandacht voor moeten zijn. Zolang er echter sprake is van uitsluiting is het moeilijk om de kracht van de diasporagroepen en hun internationale netwerken te benutten. "Langzaam wordt de waarde ervan ingezien, maar er zijn veel discussies over de professionaliteit." Ghorashi herinnert zich een symposium van Mama Cash (een internationaal vrouwenfonds dat zich wereldwijd inzet voor vrouwenrechten) over de bijdragen van migrantenvrouwen aan hun herkomstland. ¹ "Een vertegenwoordiger van een OS-organisatie stelde dat ontwikkelingssamenwerking een vak is en had vraagtekens bij de inzet van de diasporagroepen. Dan is er opnieuw sprake van uitsluiting."

Ghorashi vindt dat Nederland moet toegeven dat er steeds meer 'bruggenbouwers' zijn die diverse delen van de wereld met elkaar verbinden. "Migratie en globalisering leiden tot steeds meer transnationale burgers met bindingen in diverse landen. Uitsluiting staat daar haaks op. Want wie voortdurend zijn identiteit moet verdedigen heeft geen ruimte om zich te ontwikkelen als bruggenbouwer. De context van een land is dus van grote invloed op de wijze waarop transnationale netwerken vorm krijgen en van betekenis kunnen zijn voor dat land."

Tweede generatie vrouwen

Ghorashi is onder de indruk van het doorzettingsvermogen van migrantenvrouwen, waaronder de tweede generatie die in Nederland is. "Neem de Turkse en

---

Prof. dr. Halleh Ghorashi (1962) is geboren in Teheran (Iran).

In mei 2001 promoveerde ze op het proefschrift getiteld: *'Ways to survive, Battles to win: Iranian women exiles in the Netherlands and the US'*, bij het Centrum voor Vrouwenstudies en afdeling Antropologie, Katholieke Universiteit Nijmegen.

Tussen 2000 en 2005 is ze werkzaam geweest als Universitair Docent bij de afdeling COM (Cultuur, Organisatie en Management) aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Vanaf september 2005 is ze benoemd tot bijzonder hoogleraar Management van Diversiteit en Integratie aan deze afdeling. Deze leerstoel is een initiatief van de commissie PaVEM, (Participatie van Vrouwen uit Etnische Minderheden) en zal in beeld brengen hoe Nederland omgaat met de culturele diversiteiten of beoogt nieuwe inzichten te verkrijgen voor het Nederland van de toekomst. Met name onder migrantenvrouwen wordt onderzocht hoe zij omgaan met de emotionele bindingen met het land van verblijf en met het land van herkomst en welke factoren daarop van invloed zijn.

Marokkaanse jonge vrouwen, ze zitten op een universiteit terwijl de ouders analfabeet zijn. Zij leveren topprestaties." Op de vraag of deze jonge vrouwen erin slagen een verbinding te maken met de Nederlandse samenleving, ziet Ghorashi problemen.

"Dat is heel lastig als je constant in de media leest dat je een bedreiging bent als moslim, dat de Koran verboden moet worden. Als je steeds die negatieve beelden krijgt, dan geloof je niet dat Nederlander-zijn en islamiet-zijn samen kunnen gaan."

De gevolgen spreken boekdelen. "Ik zie steeds meer boosheid en mensen die stoppen met hun maatschappelijke activiteiten. Sommige jongeren verzetten zich hiertegen door sociaal gedrag te vertonen. Die jongeren willen het juist beter doen dan hun ouders, ze willen zich kunnen ontwikkelen en hebben enorm veel ambities. Maar wat ze terugkrijgen is vaak wantrouwen en ongeloof in hun krachten. Dat zorgt voor frustratie en verzet. Toch lukt het sommigen om als kinderen van laagopgeleide ouders universitaire opleidingen af te ronden. Maar erkenning is er nog niet, een baan vinden is het volgende obstakel. De jonge migrantenvrouwen krijgen echter kansen genoeg, maar buiten Nederland. Turkije zoekt bijvoorbeeld toptalent in Westerse landen, Nederland duwt ze ernaartoe. Ook hoor ik steeds vaker dat jonge Turkse ondernemers veel meer gewaardeerd worden als ze teruggaan naar Turkije."

Talentverlies

Op de vraag naar kansen op de arbeidsmarkt voor gevluchte vrouwen antwoordt Ghorashi:

"Asielzoekers kregen geen kans om te werken en zaten jarenlang in asielzoekerscentra. Dit is ook een groot verlies van talent. Daarnaast blijkt dat mensen die hier komen studeren, niet worden erkend als talent. Ook zij ervaren die uitsluiting! Ik sprak twee jonge Mexicaanse filmmakers die hier waren om een documentaire te maken en ben geschrokken toen ze vertelden hoe ze op straat en op de markt behandeld werden."

Migratie bevrijdend voor vrouwen

Migratie is voor iedereen bevrijdend, want het geeft extra perspectief op het leven, vindt Ghorashi. "Het ergste dat je kan overkomen is vanzelfsprekendheid. Vanzelfsprekendheid is onderdrukkend, want je doet zoals het hoort en maakt geen keuzes. Dat is voor vrouwen vaak extra belemmerend.

Ze hebben traditioneel al minder kansen, horen thuis te zijn en als ze al werken moeten ze het combineren met opvoeding en huishouding. Juist migratie geeft openingen om hierover na te denken en afwegingen te maken. Migrantenvrouwen leven in een in-betweenpositie. Dat is een rijke positie, want in-betweeners kunnen reflecteren en spiegelen, en dat is zeker voor vrouwen een extra verrijking."

Waarom Ghorashi toevoegt: "Nederland lijkt geëmancipeerd. Maar wie lang genoeg wacht ziet dat ook in Nederland de vanzelfsprekendheid regeert. En ik moet toegeven, dat besef op zich kan ook weer heel bevrijdend zijn. Want je moet die macht van vanzelfsprekendheid eerst herkennen voordat je iets tegen kan doen!"

—

Tentoonstelling 2MOVE voor de helft van de prijs
Tegen inlevering van deze bon krijgt u 50% korting op de toegangsprijs van de tentoonstelling 2MOVE in het Zuiderzeemuseum.
Maximaal 2 volwassenen en 3 kinderen (4 t/m 12 jaar) per bon. Niet in combinatie met andere acties en kortingen en uitgezonderd de gezinsprijs.
Geldig van 20 sept. 2007 t/m 6 jan. 2008.

De bon kunt u inleveren bij de kassa van het museum, Wierdijk 12-22 in Enkhuizen.
www.zuiderzeemuseum.nl

Tentoonstelling over migratie in Zuiderzeemuseum

Van 20 september 2007 tot en met 6 januari 2008 organiseert het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen een tentoonstelling rond het thema migratie.

Op de video-arttentoonstelling 2MOVE geven gerenommeerde kunstenaars als William Kentridge, Mona Hatoum, Melvin Moti, Olafur Eliasson, Ursula Biemann, Jesus Segura en de Nederlandse Roos Theuus hun visie op migratie.

Migratie is van alle tijden. De afsluiting van de Zuiderzee in 1932 leidde tot een migratiegolf van Noord-Holland naar Friesland en vice versa. Mensen trokken weg van Urk en Wieringen. Andere Nederlanders trokken naar het nieuwe polderland. De Noordoostpolder werd zelfs geheel ingericht op basis van ideeën over nieuwkomers en de maakbare samenleving. Speciaal voor de tentoonstelling 2MOVE is een videokunstwerk over het voormalige Zuiderzeengebied en het huidige IJsselmeer vervaardigd. In 2MOVE wordt het thema migratie vanuit verschillende internationale gezichtspunten belicht.

2MOVE wordt georganiseerd in samenwerking met Murcia Cultural, de culturele organisatie van 'La Region de Murcia' in Spanje. De tentoonstelling is onder andere mogelijk gemaakt door de Mondriaan Stichting en het Stimuleringsfonds voor beeldende kunst, vormgeving en cultureel erfgoed.

—

IOM in het nieuws

De media hebben IOM de afgelopen maanden benaderd over verschillende onderwerpen.

IOM verspreidt sinds kort twee keer per week 'press briefing notes' van het hoofdkantoor in Genève, met kort nieuws van wereldwijd belang. Deze informatie wordt gestuurd aan de buitenlandredacties van de landelijke media en aan geïnteresseerde relaties. Sindsdien nemen de media dit nieuws op als kort bericht. De afgelopen tijd hebben landelijke media aandacht besteed aan het vluchtelingenprobleem in Irak, orgaan-smokkel en IOM's activiteiten in Soedan. Native counsellors van IOM hebben verteld over hun werk in een NPS-uitzending en op Chinese Radio Amsterdam. Een Noorse tv-ploeg heeft opnames gemaakt over vrouwenhandel, waarvoor in Den Haag een districtsmedewerker en een native counsellor zijn geïnterviewd.

IOM werkt mee aan de compilatie van een fotoalbum over vluchtelingen en migranten van The Hague Process on Refugees and Migration (THP). De missie van THP is om een duurzaam internationaal vluchtelingen- en migratiebeleid op te zetten en te bevorderen en als pleitbezorger daarvan op te treden. Hiertoe heeft THP vijf jaar geleden de uitgangspunten van dit complexe beleid geformuleerd in het document De Verklaring van Den Haag over de Toekomst van het Vluchtelingen- en Migratiebeleid. Aanleiding voor het fotoboek, dat de uitdagingen en kansen voor migranten in beeld brengt, is het

eerste lustrum van dit document. Het boek is een initiatief van de gemeente Den Haag, die hiermee THP wil promoten.

—

Nieuwe vormgeving

Met ingang van dit nummer heeft Migratie Info een nieuwe vormgeving, passend bij de huisstijl die IOM in Nederland dit jaar heeft geïntroduceerd. De komende tijd worden alle communicatie-uitingen aangepast. Het gaat om een huisstijl waarin de internationale context en de breedte van het werk tot uiting komen, waarin de positieve contacten van migratie worden benadrukt en waarin het mensenwerk centraal staat.

Graag vernemen wij uw reactie op de nieuwe vormgeving: iomcommunicatie@iom.int.

—

GENDER FOCAL POINT

IOM NEDERLAND

Bij IOM Nederland vervult Lianne Janssen de functie van Gender Focal Point. Onderstaand een overzicht van de taken die ze vanuit die functie uitvoert.

Een bijdrage leveren tot het delen van gendergerelateerde informatie:

- Identificeren van relevante informatie binnen onze missie en dit delen met alle Gender Focal Points wereldwijd.
- Beschikbaar stellen van genderinformatie ten aanzien van data/analyses opgedeeld naar geslacht, leeftijd, etniciteit van zowel de terugkeerders als van het personeel werkzaam voor IOM Nederland.
- Informatie delen met de Working Group on Gender Issues die relevant kan zijn voor de gender mainstreaming rol van Gender Focal Points binnen IOM-Missies.
- Informeren van lokale collega's aangaande gendergerelateerde onderwerpen die door de werkgroep en andere Focal Points worden verstuurd. Deze berichten worden binnen IOM Nederland mail verzonden en op intranet geplaatst, zodat collega's op de hoogte blijven van nieuwe initiatieven en internationale vacatures.
- Binnen vergaderingen van de uitvoerende teams het onderwerp ter discussie stellen.

Project implementatie/-monitoren en gender:

- Identificeren en implementeren van gender gerelateerde onderwerpen in IOM-projecten, documentatie en programma's waar nodig.
- Binnen de projecten dient de achtergrond Indo opgesplitst te kunnen worden in leeftijd, geslacht en land van herkomst.
- Bespreken van genderproblemen/-onderwerpen tijdens projectvergaderingen.
- Bespreken met S&P van gender tijdens projectontwikkeling.
- Monitoren van rapportages voor het waarborgen dat dit onderwerp is besproken/teruggekoppeld.
- Samenvatting per project aangaande genderdimensies en deze ook de donor meedelen.

Gender: PR

- Ontwikkelen van documentatie aangaande het onderwerp Gender, zowel over wat IOM Nederland doet, maar ook over wat IOM Internationaal bewerkstelligt.
- Waarborgen dat met name vrouwelijke migranten op de hoogte zijn van de speciale programma's en diensten van IOM Nederland (infosheets/ website).
- Identify and make available relevant information, broken down by sex, age and country of origin.

Het Gender Focal Point heeft geen functie ten aanzien van gendergericht personeelsbeleid binnen IOM.

—

IOM EN MENSENHANDEL

Een van de terreinen waarop IOM Internationaal zich inspant is de bestrijding van mensenhandel. In plaats van mensenhandel wordt er regelmatig gesproken over vrouwenhandel, waarbij men het idee krijgt dat enkel vrouwen die uitgebuit worden in de prostitutie hier slachtoffer van zijn. Het is daarom belangrijk te benadrukken dat mensenhandel breder is; ook mannen kunnen hier slachtoffer van zijn en de uitbuiting kan plaatsvinden in andere sectoren dan de prostitutiebranche, zoals onder andere in de horeca of land- en tuinbouw.

IOM internationaal heeft inmiddels ruim 13 jaar ervaring met het begeleiden van slachtoffers van mensenhandel en meer dan 14.000 slachtoffers wereldwijd zijn in de loop der jaren geassisteerd. De ervaring die IOM heeft opgedaan is onlangs gebundeld in het IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking (te downloaden of bestellen via www.iom.int).

In dit handboek zijn richtlijnen te vinden voor dienstverlenende organisaties over hoe om te gaan met slachtoffers van mensenhandel van het moment van initieel contact tot effectieve sociale herintegratie.

IOM Internationaal is op verschillende manieren actief ten aanzien van het bestrijden van mensenhandel. In verschillende landen vinden informatiecampagnes plaats, wordt nader onderzoek gedaan en worden beroepsgroepen die in aanraking kunnen komen met mensenhandel getraind. Ter illustratie, in 2005 resulteerde een project gecoördineerd door IOM Nederland in een tweedelig handboek gericht op de rechterlijke macht en openbare aanklagers in verschillende Europese landen. Het handboek Awareness-raising of judicial authorities concerning trafficking in human beings" (IOM 2005) is te vinden op www.iom-nederland.nl. Hard copies kunnen besteld worden via iomthehague@iom.int.

In het kader van het REAN-programma besteedt IOM Nederland extra aandacht aan slachtoffers van mensenhandel die terug willen keren naar het land van herkomst. IOM-medewerkers komen op verschillende manieren met deze groep in contact, bijvoorbeeld via de Stichting Tegen Vrouwenhandel (STV), de politie of de hulpverlening. Het kan ook voorkomen dat een slachtoffer van mensenhandel op eigen initiatief een spreekuur van IOM bezoekt.

Indien een slachtoffer aangeeft terug te willen naar het land van herkomst kan IOM ondersteuning bieden. Hierbij wordt rekening gehouden met zowel de kwetsbare positie en individuele hulpvraag van betrokkene als de veiligheid van het slachtoffer, familie en eventuele hulpverleners. IOM kan in ieder geval assisteren bij het verkrijgen van geldige

reisdocumenten en zorgen voor een ticket naar een vliegveld zo dicht mogelijk bij de eindbestemming. Voor zover mogelijk zal IOM zorg dragen voor begeleiding bij vertrek evenals voor aankomstassistentie.

Vanaf de aankomst op de luchthaven in het land van herkomst kan de betrokkene op verzoek verder begeleid worden naar huis. Indien gewenst en mogelijk kan betrokkene ondersteuning krijgen van een lokale organisatie om een zelfstandig leven op te bouwen. Wanneer een persoon niet direct naar huis kan of wil reizen, is er in sommige herkomstlanden de mogelijkheid in een opvanglocatie onder professionele begeleiding tot rust te komen en plannen te maken voor de toekomst. Er kan bijvoorbeeld psychosociale, medische en juridische ondersteuning geboden worden. Ook behoort hulp bij het zoeken naar werk of het volgen van cursussen die erop gericht zijn werk te vinden en een zelfstandig leven op te bouwen vaak tot de mogelijkheden.

Wat een terugkeerder precies aan ondersteuning ontvangt hangt af van de hulpvraag en de precieze mogelijkheden in het land van herkomst. IOM Nederland heeft in dit kader een convenant gesloten met STV, Bonded Labour in The Netherlands (BlinN) en de Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel (SRTV). Binnen dit convenant is afgesproken dat er gebruik kan worden gemaakt van elkaars netwerken om optimale ondersteuning aan slachtoffers van mensenhandel te bieden.

mw. mr. C.E. Dettmeijer-Vermeulen

VIJFDE RAPPORTAGE NATIONAAL RAPPORTEUR MENSENHANDEL

De Nationaal Rapporteur Mensenhandel (NRM) heeft tot taak de Nederlandse regering te informeren over mensenhandel en te adviseren over de aanpak ervan. Er gebeurt veel, maar nog niet genoeg, zo blijkt uit de in juni jl. uitgebrachte vijfde rapportage Mensenhandel van de NRM. Deze bevat meer dan zestig aanbevelingen over een veelheid aan onderwerpen, waaronder wet- en regelgeving, voorlichting, hulpverlening aan slachtoffers, opsporing - met extra aandacht voor financieel rechercheren -, vervolging en berechting. In het najaar 2006 is mw. mr. C.E. Dettmeijer-Vermeulen (58) benoemd tot Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Ze is opvolger van mw. A.G. Korvinus, die vanaf 1 april 2000 de functie van NRM vervulde.

Corinne Dettmeijer-Vermeulen was onder meer officier van Justitie, kinderrechter, rechter in de familiekamer en in de Vreemdelingenkamer. "Dit eerste jaar is omgevlogen", zegt ze. "Het is een buitengewoon interessante en boeiende baan, waarbij het onderwerp vanuit verschillende invalshoeken wordt bekeken. Het gaat over opvang van slachtoffers, schadevergoeding, opsporing en berechting van daders, met nationale en internationale aspecten en samenwerking. Ik zie bij alle mensen die er werken, net zoals ik dat in de Jeugdzorg tegenkwam, extra passie en betrokkenheid. Want er zijn dingen die echt niet mogen gebeuren!"

Dettmeijer-Vermeulen schetst de belangrijkste aspecten uit de vijfde rapportage.

Uitbuiting buiten de seksindustrie

Op 1 januari 2005 trad de nieuwe mensenhandelbepaling (artikel 273fSr) in werking onder de titel 'Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid'. Daarmee is ook uitbuiting in andere sectoren dan de seksindustrie strafbaar als mensenhandel. De rapportage bevat diverse cases, variërend van misstanden in arbeidssituaties tot excessieve uitbuitingssituaties waarin basale rechten van slachtoffers worden

geschonden en die zonder twijfel als mensenhandel aangemerkt kunnen worden. "Veel mensen koppelen slavernij aan een ver verleden, maar het is nog steeds actueel", aldus Dettmeijer-Vermeulen. "Het blijkt echter ingewikkeld om de grens tussen slecht werkgeverschap en uitbuiting te kunnen aangeven." Tot nu toe kwamen twee zaken voor de Nederlandse rechter, één betreffende hennepknippen en één in de Chinese horeca. Die leidden beide in eerste aanleg tot vrijspraak van mensenhandel. "De kwestie van de hennepknippers heeft de rechtbank, ondanks de slechte omstandigheden, toch niet als uitbuiting gezien, onder meer omdat het werk niet dagelijks werd verricht. In de zaak over de Chinese horeca heeft de rechtbank veel gewicht gehecht aan het feit dat de werknemers zelf naar de werkgevers zijn gegaan om er te kunnen werken en niet geronseld zijn." De NRM volgt de jurisprudentie betreffende de grenzen van het begrip uitbuiting op de voet. "In België zijn al vele veroordelingen geweest, óók in de Chinese horeca. Ik ga de Belgische uitspraken vergelijken met de Nederlandse voor zover zij de overige uitbuiting betreffen. Zowel in België als in Nederland is het mensenhandelartikel gestoeld op internationale verdragen."

"Veel mensen koppelen slavernij aan een ver verleden, maar het is nog steeds actueel."

Wat opvalt, is dat de NRM-rapportage aandacht vraagt voor de werkomstandigheden van personeel bij buitenlandse diplomaten. “Ja, uitbuiting komt daar echt voor en daar moet meer aandacht voor zijn! Ik weet dat in België het personeel van diplomatenhuishoudens eens per jaar een gesprek heeft op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Zoiets zou ik ook graag in Nederland zien.”

De slachtoffers

In de positie van slachtoffers ziet de NRM verbeteringen, althans voor degenen die meewerken aan opsporing en vervolging. Zo geldt de B9-regeling nu ook voor slachtoffers van overige uitbuiting en zijn de mogelijkheden voor voortgezet verblijf verruimd. De ‘B9-regeling’ duidt op Hoofdstuk B9 uit de Vreemdelingen-circulaire en bevat de procedure die is bedoeld voor slachtoffers en getuigenaangevers van mensenhandel. Het doel ervan is slachtoffers van mensenhandel in staat te stellen aangifte te doen en de dreiging van onmiddellijke uitzetting weg te nemen.

Aan de positie van het slachtoffer valt in de praktijk volgens Dettmeijer-Vermeulen nog veel te verbeteren, ook in en rond het strafproces. Zo is het voor slachtoffers niet eenvoudig geleden schade vergoed te krijgen. “Rechtbanken leggen terecht de nadruk op het strafwaardig gedrag van de verdachte en vinden over het algemeen dat het voeren van de discussie over de hoogte van de vergoedingen de aandacht van de strafzaak afwendt. Ze verwijzen slachtoffers dan ook veelal naar een civiele procedure.

Dat is voor slachtoffers een lange, moeilijke en vrijwel niet te volgen weg.” De NRM gaat de positie van het slachtoffer in de komende periode nader onderzoeken. “Het is bijvoorbeeld voorgekomen – in de zaak van de hennepknippers – dat de werkgever werd vervolgd voor uitbuiting en de slachtoffers werden vervolgd voor de overtreding van de opiumwet, en dat terwijl zij dat werk deden in een uitbuitingssituatie. Dat klopt niet.” Een ander probleem is dat vreemdelingen die in een slachtoffersituatie worden aangetroffen, niet direct de B9-regeling aangeboden krijgen. “Deze mensen worden in vreemdelingenbewaring gezet en krijgen pas later, terwijl zij dus in detentie zijn, de B9-regeling aangeboden. De Raad van State heeft die werkwijze goedgekeurd, maar daar ben ik het niet mee eens. Vreemdelingenbewaring is naar mijn mening geen optie als de B9-regeling moet worden aangeboden.”

Ook de bewustwording en beeldvorming in de samenleving vragen aandacht. “Mensen die beweren dat slachtoffers louter aangifte doen om een verblijfsvergunning te krijgen, hebben een verkeerd beeld. Het 18-jarige meisje uit Roemenië dat in plaats van de beloofde baan in een kapperszaak nu in de prostitutie moet werken, wil het liefst naar huis. Ik zou willen dat, als de media berichten dat vijftien illegale arbeiders zijn opgepakt in het Westland, de burger niet direct denkt van ‘illegalen, weg ermee’, maar ook eens nadenkt of er misschien sprake zou zijn van uitbuiting.” Eén van de aanbevelingen is ook dat illegale arbeiders zonder consequenties misstanden kunnen melden bij bijvoorbeeld de arbeidsinspectie.

Omvang

Het blijft lastig om de omvang van de populatie slachtoffers helder te krijgen. “Als een vrouw op het Noordeinde in Den Haag om half vier van haar tasje wordt beroofd, kan ze bij de politie precies plaats en tijd vermelden. Na de tasjesroof is zij voor de dader niet meer interessant. Deze vrouw doet altijd aangifte en daarmee is het aantal straatroven goed in beeld te brengen. Dat ligt bij mensenhandel geheel anders. Een slachtoffer van mensenhandel zit in een situatie die vaak heel langdurig is. Het slachtoffer blijft van belang voor de handelaar vanwege de inkomsten. Deze zal er alles aan doen om te voorkomen dat het slachtoffer een coherent verhaal kan vertellen. Enerzijds door het slachtoffer regelmatig naar een andere plaats te brengen en haar/hem op die wijze te desoriënteren, anderzijds door geweld en bedreiging. Slachtoffers zijn bang om aangifte te doen – een angst die door de dader wordt gevoed – en komen daardoor minder in beeld.”

Het is belangrijk bij de vervolging en berechting van dit soort zaken inzicht te hebben in de (vaak traumatische) slachtoffersituatie. Dettmeijer-Vermeulen geeft het voorbeeld van een slachtoffer die in 2002 uitvoerig aangifte had gedaan. “Toen ze als getuige werd gehoord bij de rechter-commissaris trok ze haar verklaring in. Toch heeft de rechtbank de eerste aangifte als waar aangemerkt en de latere intrekking naast zich neergelegd, ook omdat het slachtoffer erg nerveus was bij de tweede verklaring. De dader werd veroordeeld tot twaalf jaar gevangenisstraf. Dit vonnis geeft

weer dat de rechtbank dat inzicht in de slachtoffersituatie mee heeft laten wegen.

Meer opvang en ook voor mannen

Uit de registratie van de Stichting tegen Vrouwenhandel blijkt dat zich daar voornamelijk vrouwelijke slachtoffers melden. Dettmeijer vindt het niet juist om hieruit de conclusies te trekken over verschillen tussen mannen en vrouwen ten aanzien van bijvoorbeeld het doen van aangifte of het zich melden bij opvang. “Wel is bekend dat, voordat het wetsartikel ook zag op ‘overige uitbuiting’, de slachtoffers voornamelijk vrouw waren. Daardoor wordt slachtofferopvang vooral gericht op vrouwen en uitgevoerd in blijf-van-mijn-lijfhuizen. Er worden nu steeds meer mannelijke slachtoffers gemeld bij de Stichting Tegen Vrouwenhandel (STV) en er moet specifieke opvang komen, ook voor mannen.” Wellicht kan de gecombineerde categorale opvang voor mannen en vrouwen in België als voorbeeld dienen.

Uitbuiting binnen de seksindustrie

Uitbuiting binnen de seksindustrie komt steeds voor in Nederland. Zelfs in de vergunde sector, zes jaar na de opheffing van het algemeen bordeelverbod. “Dit is niet acceptabel. Ik pleit dan ook voor een aangescherpt landelijk kader voor het prostitutiebeleid waarin gemeenten hun zaken op dit terrein niet - zoals nu - kunnen, maar móeten regelen”, benadrukt de nationaal rapporteur. Werken in de prostitutie is sinds de opheffing van het bordeelverbod gewoon werk. Geld verdienen aan prostitutie door exploitanten

en pooiers is niet langer strafbaar. “Uitbaters en beheerders van de raamprostitutie moeten een vergunning hebben en worden gecontroleerd. De escortservice echter is niet in alle gemeenten vergunningplichtig. Ik vind dat iedere uitbater aan het vergunningstelsel onderhevig gesteld moet zijn en dat de controle moet worden verscherpt.

De bewustwording en beeldvorming in de samenleving vragen aandacht.

Opsluiten minderjarige meisjes

De rapportage bevat ook de aanbeveling om te zoeken naar alternatieven voor het simpelweg opsluiten van minderjarige meisjes. In een uitleg vertelt Dettmeijer-Vermeulen: “Dat bestaat al zolang de kinderbescherming er is. Jongens worden opgesloten omdat ze strafbare feiten plegen, meisjes omdat ze verkeerde vriendjes hebben.” Met name de slachtoffers van loverboys moeten op een goed moment beschermd worden, al is het tegen hun wil. “Ze zien zichzelf niet als slachtoffer en komen steeds verder in de ellende. Het is een hele toer om hen los te weken van een loverboy en dat gebeurt nu meestal door opsluiten.” Een ongewenste methode, maar helaas soms noodzakelijk, vindt de nationaal rapporteur. Er moet naar alternatieven worden gezocht. De Hoenderloogroep heeft bijvoorbeeld een experiment waarbij meisjes een halfjaar in India wonen en werken. Of dit project succesvol zal blijken, is nog niet duidelijk.

Taske Force mensenhandel

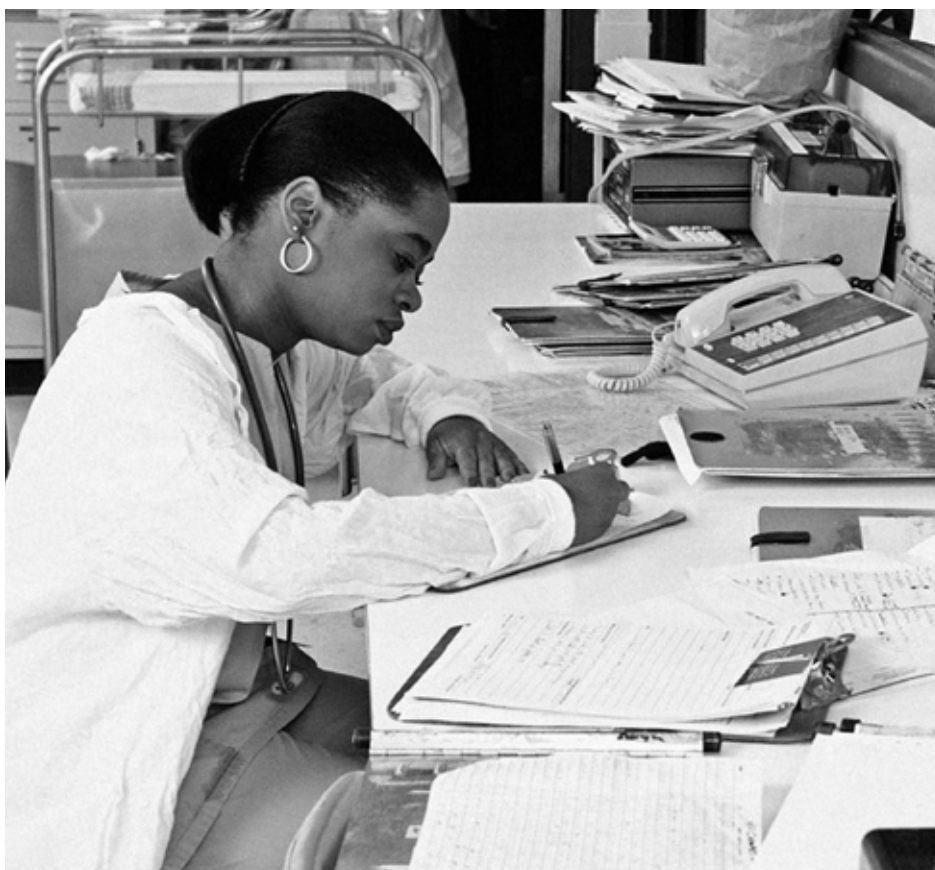
Inmiddels werkt de NRM aan de zesde rapportage die eind 2007 verschijnt en met name cijfermatige informatie zal bevatten. Daarnaast onderzoekt de NRM de jurisprudentie zowel wat betreft de strafmaat voor daders als de voorzieningen voor slachtoffers. Aandacht gaat ook uit naar plankzaken bij de politie, die niet tot een strafzaak hebben geleid en naar mensenhandel met het oog op orgaanverwijdering. “Er zijn nauwelijks aanwijzingen dat mensenhandel gericht op orgaanverwijdering in Nederland voorkomt. Het tekort aan beschikbare organen voor transplantatie kan daar wel toe leiden. Daar is extra aandacht voor nodig.”

Op de vraag tot slot of er voldoende gebeurt, antwoordt Dettmeijer-Vermeulen: “Er gebeurt veel, maar niet genoeg. Er zitten veel goede voornemens en goede wil in de hoofden van de betrokken partijen. Het is tijd om daadwerkelijk in de praktijk te brengen van wat op papier al geregeld is. Een Task Force Mensenhandel, waarin alle relevante ketenpartners vertegenwoordigd zijn, zou daarin een stimulerende en faciliterende rol kunnen hebben.”

VROUWEN EN MIGRATIE, DE PRAKTIJK VAN IOM- DISTRICTSMEDEWERKERS

Meer voorlichting over de mogelijkheid voor vrouwen om in Westerse landen een opleiding te volgen

Wie doen een beroep op IOM, zijn er opmerkelijke verschillen tussen mannen en vrouwen die migreren, wat betekent IOM voor hen en welke vrouwen maakten indruk? Acht districtsmedewerkers van IOM reageren op deze vragen en schetsen hun ervaringen met genderspecifieke aspecten in hun werk. Met dank aan Marianne van Bulck, Mathilde Jansen, Speciose Nyirankuliza, Lisa van de Pol, Dré Rooth, Henk Veldhuis, Adriënne de Vries en Ben van der Wielen.

Meer alleengaanden dan gezinnen

Wat betreft de mensen die een beroep doen op IOM valt op dat er minder gezinnen en vaker alleengaande mannen en vrouwen vertrekken. Alle districtsmedewerkers (dm'ers) zien een verandering in 'de soort migrant' in vergelijking met voorgaande jaren. Mathilde Jansen: "Een aantal jaren terug bestond de groep vertrekkers voor de helft uit gezinnen en voor de helft uit alleengaande mannen en vrouwen met kinderen. Dit jaar waren driekwart van de vertrekkers alleengaande mannen en vrouwen." Van de alleenstaande vrouwen met kinderen is het vaak lastig om helder te krijgen waar hun mannen ofwel de vaders van de kinderen zijn. Misschien is dan sprake van een situatie zoals Dré Rooth vertelt. "Ik herinner me een Soedanese vrouw en haar kind die op het spreekuur kwamen. Na wat misverstanden kwam ze een paar weken later met een oudere Soedanese man, die perfect kon tolken. Toen ik in het gesprek naar de vader vroeg, kwam een berg ellende naar boven van verkrachtingen door soldaten, waar het kind het gevolg van was. Het was indrukwekkend om te zien met hoeveel toewijding en verantwoording ze haar leven oppakte."

Verschil tussen mannelijke en vrouwelijke migranten

Wat betreft verschillen tussen mannen en vrouwen, bijvoorbeeld als het gaat om afhankelijkheid, gezondheid, doorzettingsvermogen, verantwoordelijkheid of zorg om thuis hebben de dm'ers uiteenlopende ervaringen. Over het algemeen vinden de dm'ers vrouwen wilskrachtiger, zeker als ze

de zorg voor kinderen hebben. Duidelijk is dat wanneer vrouwen eenmaal besloten hebben terug te keren, ze consequenter zijn. Ben van der Wielen: “Ze kijken dan vooral naar de toekomst en de (on)mogelijkheden in het land van herkomst. Bij mannen daarentegen bespeur ik vaak veel meer twijfel, ze bespreken allerlei mogelijkheden om toch te kunnen blijven.” Een voorbeeld is een vrouw uit Kongo die terugkeerde vanuit het vertrekcentrum terwijl ze al wist dat ze waarschijnlijk onder de pardonregeling zou gaan vallen. “Toen ze eenmaal het besluit had genomen om vrijwillig terug te keren was ze daarin zeer standvastig. Ze ging in korte tijd van alles regelen om haar terugkeer tot een succes te maken. Ze was advocate van beroep en haar toekomst lag niet langer in Nederland maar in Kongo”, vertelt Ben van der Wielen.

Speciose Nyirankuliza signaleert een grote afhankelijkheid bij getrouwde vrouwen. “Getrouwde vrouwen komen bijna nooit alleen op het spreekuur. Hun man neemt de beslissingen en daar zijn ze afhankelijk van. Alleenstaande vrouwen moeten altijd toestemming vragen aan familie.”

Wat betreft gezondheid valt in de grote steden op dat er wel verslaafde mannen maar amper vrouwen op straat zwerven. Kennelijk vinden vrouwen toch onderdak, ook al is het bij mannen die hen mishandelen. Henk Veldhuis merkt dat mannen eerder in de slachtofferrol schieten en vaker gezondheidsklachten hebben.

“Wellicht zijn mannen eerder ziek omdat dit wordt gezien als een belemmering om terug

te keren. De meeste cliënten die gebruik hebben gemaakt van het RMH (Return, Migration and Health)-project waren mannen”, voegt Adriënne de Vries toe.

Vrouwen slachtoffer mensenhandel

Het aantal slachtoffers van mensenhandel dat door STV (Stichting tegen Vrouwenhandel) wordt geregistreerd bestaat voor het overgrote deel uit vrouwen. De cijfers illustreren de vaak zeer slechte economische situatie in hun landen van herkomst, zo vinden de dm’ers. Het maakt duidelijk dat vrouwen kwetsbaarder zijn en extra alert moeten zijn om geen slachtoffer te worden van uitbuiting. Henk Veldhuis: “Europa heeft grote aantrekkingskracht, en blijkbaar luisteren vrouwen naar mooie verhalen die worden verteld, maar niet waar blijken te zijn. Ze hebben het thuis slecht en zien een nieuwe toekomst kan bieden.” Met zijn collega’s concludeert hij: “Zolang deze situaties niet veranderen zal er héél veel geïnvesteerd moeten worden in goede voorlichting en bewustwording en in verandering van economische/culturele problematiek in de landen van herkomst.” Ook Dré Rooth weet dat voor veel vrouwen reisagenten en mensenhandelaren de enige mogelijkheden zijn om naar Nederland te komen. “Hoewel veel van hen inmiddels weten dat ze als slachtoffer van mensenhandel hulp kunnen krijgen, wil niet iedereen hier gebruik van maken. Eén vrouw heeft letterlijk tegen mij gezegd dat ze met rust gelaten wilde worden. Ze had ontzettend veel in haar reis naar Nederland geïnvesteerd

en is hier gekomen om als prostituee haar toekomst te verdienen, en dan terug te keren.”

Adriënne de Vries kan zich voorstellen dat lang niet alle slachtoffers zichzelf als zodanig beschouwen. “Voor mij is een twaalfurige werkdag voor een salaris onder het minimumloon uitbuiting. De uitgebuite migrant ziet dat vaak anders. Er kwam laatst een meisje op mijn spreekuur die voor vrijwel geen geld als huishoudelijk hulp werkzaam was bij een Braziliaanse familie. Ze is na een paar maanden op straat gezet zonder geld of onderdak. Zij beschouwt zichzelf als slachtoffer, terwijl daar alle redenen toe zou zijn.” Speciose Nyirankuliza ziet dat vooral bij Chinese en Afrikaanse meisjes. “Omdat ze illegaal in Nederland zijn accepteren ze allerlei werk om hier te kunnen blijven. Nu het moeilijker wordt om papieren te krijgen, zitten zij dus in een lastig parket.”

Rol van IOM

IOM Nederland biedt onder andere ondersteuning bij terugkeer en hervestiging en bevordert een goed verloop van het migratieproces.

De meeste dm’ers proberen de vrouwen moreel te ondersteunen en verwijzen hen naar instanties voor hulp en advies. Ze werken aan bewustwording van hun positie en stimuleren hen om via scholing of opleiding uit de negatieve spiraal te komen. Mathilde Jansen stelt voor dat de IOM-missies in de herkomstlanden, naast voorlichting over mensenhandel, zich zouden verdiepen in de mogelijkheid om vrouwen tijdelijk in Westerse landen te laten werken en

een opleiding te laten volgen. “Met deze zogenoemde circulaire migratie kan IOM een constructieve bijdrage leveren aan het verbeteren van de positie van de vrouw. En het biedt een oplossing voor de brain-drain in de landen van herkomst.”

Mathilde Jansen geeft het voorbeeld van een vrouw uit Soedan met vier kinderen. “Ze was in Nederland van haar man gescheiden en volgde daarna de opleiding apothekers-assistente. Toen ze het diploma eenmaal op zak had ging ze solliciteren. Ze sprak vloeiend Nederlands. Na ruim drie jaar solliciteren was de motivatie weg en besloot ze met haar kinderen terug te gaan naar Soedan. Met de kennis die ze hier heeft opgedaan hoopt zij in haar land een toekomst voor haar en haar kinderen te realiseren.”

Lisa van de Pol pleit voor een laagdrempelig programma in samenwerking met daarin gespecialiseerde organisaties en IOM-missies met inzet van microkredieten. Speciose Nyirankuliza vindt dat IOM, naast de persoonlijke inzet van de dm’ers in het emanciperen van vrouwelijke migranten, meer aandacht aan vrouwen moet geven. “Veel vrouwen zitten thuis en krijgen alleen informatie via hun man. Om die vrouwen te bereiken zou IOM contacten kunnen leggen met bijvoorbeeld vrouwenorganisaties, die koffieochtenden organiseren voor deze vrouwen. IOM kan zo in contact komen met een doelgroep die moeilijk te bereiken is.” Ze maakt zich in het bijzonder zorgen om jonge meisjes die via mensenhandelaren uiteindelijk op straat terechtkomen. “Ze hebben geen levenservaring, kunnen niet

studeren en hebben niemand om op terug te vallen. Hun leven is kapot. Als ze kinderen hebben staan ze er helemaal alleen voor. Dat vind ik heel aangrijpend.”

—

Twee voorbeelden van vrouwen die indruk hebben gemaakt

De vrouw uit de Dominicaanse Republiek is sinds 1995 in Nederland. Op het IOM-spreekuur vertelde ze dat ze twee keer slachtoffer is geweest van gedwongen prostitutie en twee keer van huiselijk geweld. Een verblijfsvergunning heeft ze nooit gekregen. “Ze is naar IOM verwezen door de zoveelste advocaat die ook mij duidelijk heeft gemaakt dat het verkrijgen van een verblijfsvergunning er niet in zit. Ik heb haar vandaag voor de tweede keer gesproken en gebrainstormd over de mogelijkheden in haar land van herkomst. Wat haar weerhoudt om terug te keren is dat ze hier 300 euro per maand kan verdienen en geld naar huis kan overmaken.”

Een andere vrouw was met haar toenmalige echtgenoot vanuit Libië naar Nederland gekomen en door haar man verlaten. “Omdat er niets meer was dat haar bond met Nederland wilde ze terug naar Libië in de wetenschap dat ze het daar ontzettend moeilijk zou gaan krijgen. Ze wist dat ze niet meer geaccepteerd zou worden door haar directe naasten (ouders) en dat ze zich weer aan de regels van het land moest gaan houden. Ze had de hoofddoeken inmiddels klaar liggen. Wat indruk op me maakte was haar blijdschap over het feit dat ze geen kinderen had kunnen krijgen, terwijl ze dit jaren als een tragisch gegeven had gedragen. Terugkeer met kind(eren) had haar leven nog vele malen meer bezwaard.”

MIGRERENDE VROUWEN EN DE MULTICULTURELE SAMENLEVING

Conferentie op 5 en 6 september in Rome

Op 5 en 6 september 2007 vond in Rome een tweedaagse studiebijeenkomst plaats, aansluitend op de twee jaar eerder gehouden conferentie over 'Migratie en religie in het tijdperk van de mondialisering' in Rabat. Belangrijke aandachtspunten waren de rol van de godsdiensten in het proces van de migraties, in het bijzonder op het gebied van de integratie en de waarneming van de migranten.

Op nadrukkelijk verzoek van de toen aanwezigen hebben ISESCO (Islamic Educational, Scientific and Cultural Organization) en IOM zich beraden op concretisering van de gedane voorstellen. Op de huidige conferentie is de rol van de migrerende vrouwen belicht onder de titel 'De rol van de migrerende vrouwen in de promotie van multiculturele identiteiten.'

De algemene doelstelling van deze sub-regionale conferentie is om de specifieke rol van de godsdiensten in het migratieproces te begrijpen, in het bijzonder met betrekking tot integratie, verdraagzaamheid en wederzijds begrip.

De conferentie wil bijdragen aan:

- een beter inzicht in het effect van toenemende feminisering van migratie;
- een betere kennis van de economische en sociale rol voor de migrerende vrouwen;
- een betere kennis over de bijdrage van migrerende vrouwen aan de culturele verscheidenheid;
- inventariseren van mogelijkheden om de autonomie van migrerende vrouwen te bevorderen.

Uit meerdere studies naar de wisselwerking tussen godsdienst en migratie blijkt dat bepaalde migranten de godsdienst gebruiken om hun lidmaatschap van een gemeenschap van oorsprong en een culturele identiteit te verzekeren. Maar hun identiteit is vaak tweeslachtig, omdat zij enerzijds de economische, sociale en politieke banden met hun geboorteland willen behouden en anderzijds in hun land van ontvangst willen integreren.

De conferentiedeelnemers bogen zich over de relatie tussen migraties en godsdiensten en over de communicatie tussen de verschillende godsdiensten en culturen alsmede tussen de gemeenschappen van migranten en overheden.

Het wordt steeds duidelijker dat mannen en de vrouwen verschillen vertonen in hun migratiegedrag en besluitvormingsproces.

Ook moeten zij verschillende risico's het hoofd bieden.

De aanwezigen zochten naar mogelijkheden om met genderspecten rekening te houden bij ontwikkeling en uitvoering van het migratiebeleid. Ook is gesproken over de betrokkenheid van mannen of vrouwen bij beleidsontwikkeling en programma's ten aanzien van migraties.

In het bijzonder is gekeken naar de rol die migrerende vrouwen (kunnen) spelen ten aanzien van bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat, islamofobie (overtrokken angst voor islam) en alle vormen van discriminatie ten opzichte van de migranten.

—

RESOLUTIE VN VEILIGHEIDSRaad OVER VROUWEN, VREDE EN VEILIGHEID

Voor de eerste maal heeft de Veiligheidsraad zich op 24 en 25 oktober 2000 in New York gebogen over het vraagstuk van vrouwen in relatie tot vrede en veiligheid. Men mag spreken van een historische ontwikkeling. De discussie betrof de behoeften van vrouwen bij VN-vredesoperaties en ook de bredere kwestie van de rol van vrouwen bij het consolideren en handhaven van vrede. Veel sprekers benadrukten het feit dat vrouwen moeten worden betrokken bij alle vredesinitiatieven en hebben met name opgeroepen tot een nauwere betrokkenheid van vrouwen bij de besluitvorming op dat gebied.

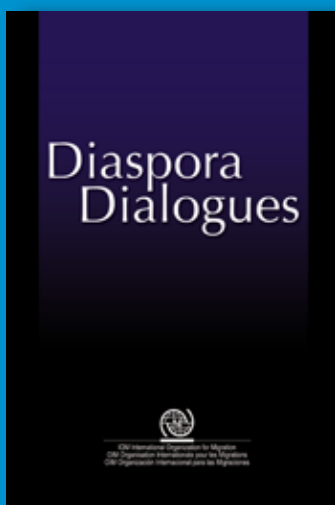
Op 31 oktober 2000 aanvaardde de Veiligheidsraad unaniem resolutie 1325 (2000) inzake vrouwen, vrede en veiligheid, die iedereen die belast is met het voeren van vredesonderhandelingen en met het toezicht op de naleving van vredesakkoorden oproept terdege rekening te houden met de gelijkwaardigheid van de seksen en ook zorgvuldig rekening te houden met de bijzondere behoeften van vrouwen en meisjes bij hun terugkeer en vestiging in voormalige conflictgebieden, evenals bij hun re-integratie en bij hersteloperaties. De aanvaarding van deze historische resolutie geldt als een belangrijke stap in de richting van de erkenning van de rol van vrouwen bij het beheersen van conflicten, vredehandhaving en het consolideren van de vrede na conflicten.

Hier volgt de integrale tekst van de resolutie van de Veiligheidsraad.

Samengevat stelt de Veiligheidsraad in RESOLUTIE 1325 :
aanvaard op 31 oktober 2000

- Uitdrukking gevend aan zijn zorg dat in het bijzonder vrouwen en kinderen de overgrote meerderheid uitmaken van diegenen die de nadelige gevolgen ondervinden van gewapende conflicten...
- Opnieuw bevestigend hoe belangrijk de rol van vrouwen is bij het voorkomen en oplossen van conflicten en bij de wederopbouw.
- Roept lidstaten met klem op een ruimere vertegenwoordiging van vrouwen te verzekeren voor het voorkomen, beheersen en beslechten van conflicten.
- Spoort de secretaris-generaal aan zijn actieplan uit te voeren om meer vrouwen te betrekken bij de besluitvorming bij conflictoplossingen en vredesprocessen.
- Roept de secretaris-generaal op om meer vrouwen te benoemen tot speciaal vertegenwoordiger en de rol en bijdrage van vrouwen in VN-operaties te verruimen.
- Vraagt de secretaris-generaal om richtlijnen en opleidingsmateriaal te maken over de bescherming, de rechten en bijzondere behoeften van vrouwen.
- Roept lidstaten op om financiële, technische en logistieke steun te verhogen.
- Roept alle betrokkenen op om bij uitvoering en onderhandelen over vredesakkoorden aandacht te geven aan het sekse-element waaronder: rehabilitatie, re-integratie, wederopbouw, betrekken van vrouwen bij alle mechanismen, en maatregelen te treffen die mensenrechten van vrouwen en meisjes regelen.
- Doet een beroep op alle partijen bij een gewapend conflict om vrouwen tegen seksgebonden geweld te beschermen, in het bijzonder tegen verkrachting.
- Is bereid aandacht te geven aan seksgebonden problemen en aan vrouwenrechten, onder andere door overleg met lokale en internationale vrouwenorganisaties.
- Verzoekt onderzoek te laten verrichten naar de impact van gewapende conflicten op vrouwen en de rol die zij kunnen spelen bij wederopbouw en vredesprocessen.
- Verzoekt de secretaris-generaal melding te maken van de vooruitgang die in dezen is geboekt.
- Besluit de aangelegenheid op de voet te blijven volgen.

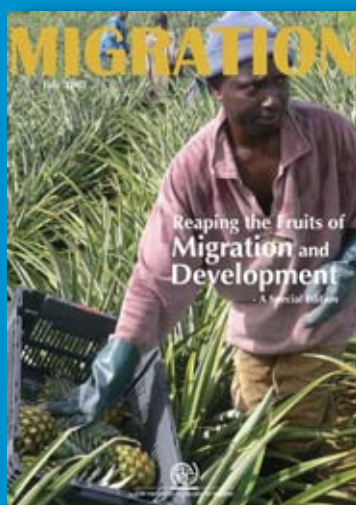
Nadere informatie www.un.org/womenwatch

Diaspora Dialogues

Migratie levert een gastland aanzienlijke voordelen. Zowel voor banen als voor huishoudelijk werk en kinderverzorging, maar ook voor werk dat specialistische kennis vereist. Migratie kan bijdragen aan de economische groei en stijging van het BBP van een land.

Er is weinig onderzoek gedaan naar de effecten van migratie op de arbeidsmarkt. Het is gebleken dat migratie, in tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, niet leidt tot een hoge werkloosheid.

Migration - July 2007

Migration is het kwartaalblad van IOM Internationaal dat tweemaal per jaar wordt gepubliceerd. Het blad geeft een overzicht van de activiteiten van de organisatie en kaart internationale kwesties van het migratiebeleid aan. Migration is beschikbaar in het Engels, Frans en Spaans.

Onderwerpen:

- Dialoog met diasporagroepen en een agenda voor ontwikkeling,
- Overmakingen uit Zwitserland naar de Servische Republiek helpt tegen armoede op het platteland
- Kortdurende arbeidsmigratie leidt tot langetermijnresultaat
- Terugkeer en re-integratie in het kader van het Soedanese Programma voor hoger opgeleiden
- Tijd voor actie om moderne slavernij te stoppen en
- Bewustwordingscampagnes ten aanzien van mensenhandel in de Caraïbische regio.

“Out of Sight, Out of Mind? Child Domestic Workers and Patterns of Trafficking in Cambodia”

Deze studie is uitgevoerd in drie provincies van Cambodja - Koh Kong, Som Kampong en Siem Reap. Onderzocht zijn het proces en de achtergronden van mensenhandel rond: Commercially Sexually Exploited Women and Girls (CSEWGs) en Child Domestic Workers (CDWs). Het onderzoek beschrijft wat de aanleiding is voor migratie en mensenhandel.

Deze studie bevat praktijkinformatie. In interviews met personen die beschikten over huishoudelijke hulp is gevraagd hoe zij aan deze hulp zijn gekomen. Ook is onderzoek gedaan naar de vraag naar minderjarige arbeiders en hoe tegen mensenhandel, straf en gedwongen arbeid wordt aangekeken.

IOM Internationale Organisatie voor Migratie

IOM Nederland
Postbus 10796
2501 HT Den Haag

Ned 0/1/364 T 2007